

Identificatie en typering van TOETSPAKKET BEGINNENDE GELETTERDHEID

Praktische Informatie	
1. <u>Productinformatie</u>	Toetspakket Beginnende geletterdheid; Cor Aarnoutse (red), Joke Beernink, Wim Verhagen; CPS Onderwijsontwikkeling en advies, 2008 (herziene druk 2010); het pakket kan besteld worden via de website https://www.cps.nl/publicaties/1401/alle-boeken/1971/toetspakket-beginnende-geletterdheid voor 97,50 euro. Het toetspakket werd ontwikkeld in Nederland.
2. <u>Wat en voor wie?</u>	Het Toetspakket Beginnende geletterdheid heeft tot doel om een bijdrage te leveren aan de preventie van leesproblemen in de groepen 1 tot en met 3 van de basisschool. Dit komt overeen met de 2de en 3de kleuterklas en het eerste leerjaar.
3. <u>Welk soort instrument?</u>	☒ Toets ☒ Volgsysteem ☐ Observatiewijzer ☐ Portfolio ☐ Andere
4. <u>Hoe lang duurt de afname?</u>	Het Toetspakket Beginnende geletterdheid bestaat uit 10 toetsen. De handleiding vermeldt niet hoe lang de afname van elke toets duurt.
5. <u>Eén of meer meetmomenten?</u>	☐ Eén meetmoment ☒ Meer meetmomenten Groep 1 (= 2de kleuterklas): <ul style="list-style-type: none"> – Rijmtoets (april) – Woordenschattoets 1 (mei) Groep 2 (= 3de kleuterklas): <ul style="list-style-type: none"> – Woordenschattoets 2 (oktober & mei)

	<ul style="list-style-type: none"> – Letterkennistoets 1 (oktober) – Analysetoets (oktober & mei) – Synthesetoets 1 (oktober) – Benoemselheid Cijfers en Letters (april) – Letterkennistoets 2 (mei) – Synthesetoets 2 (mei) <p>Groep 3 (= 1ste leerjaar):</p> <ul style="list-style-type: none"> – Benoemselheid Cijfers en Letters (oktober) – Synthesetoets 3 (oktober)
<p>6. <u>Klassikale of individuele afname?</u></p>	<p>☐ Klassikaal</p> <p>☒ Individueel</p> <p>Het is mogelijk om alle toetsen bij alle kinderen van groep 1, 2, en 3 af te nemen. In dat geval loopt men niet het risico om kinderen te missen die zwak zijn in fonologisch bewustzijn, woordenschat, letterkennis en benoemselheid. Men kan er ook voor kiezen om de toetsen alleen bij die kinderen af te nemen bij wie er een vermoeden is dat ze problemen hebben op het gebied van fonologisch bewustzijn, woordenschat, letterkennis en benoemselheid. Het risico om kinderen niet of niet op tijd op te sporen is dan natuurlijk aanwezig.</p>
<p>7. <u>Geeft het instrument resultaten op leerlingniveau, klasniveau of op schoolniveau?</u></p>	<p>☒ Leerlingniveau</p> <p>☐ Klasniveau</p> <p>☐ Schoolniveau</p>
<p>Omschrijving van het instrument</p>	
<p>8. <u>Welke vaardigheden?</u></p>	<p>Vaardigheden:</p> <p>☒ Lezen</p> <p>☐ Schrijven</p> <p>☐ Spreken/Gesprek</p> <p>☐ Luisteren</p> <p>Competenties:</p> <p>☒ Taalcompetentie</p> <p>☐ Zelfsturende competentie</p> <p>☒ Leercompetentie</p>

Sociale competentie

Deelcompetenties:

De toetsen uit Toetspakket Beginnende geletterdheid peilen naar de leesvaardigheid bij kinderen uit de tweede en derde kleuterklas en het eerste leerjaar. Deze leesvaardigheden zitten vervat in de ontwikkelingsdoelen voor Nederlands voor het kleuteronderwijs. Ze vormen immers de basis om aan de eindtermen Nederlands in de lagere school te werken.

- Luisteren:
 - De kleuters kunnen door de kleuteronderwijzers gegeven opdrachten, met betrekking tot activiteiten in de klas of op school, begrijpen.
- Taalbeschouwing:
 - De kleuters stellen zich vragen bij en reflecteren over taal en taalgebruik in concrete situaties: discrimineren van klanken, woorden en ritmische aspecten van taal, rijmen.

Verder meet dit Toetspakket Beginnende geletterdheid ook de **taalcompetentie** en **leercompetentie** binnen **leesvaardigheid**. De toetsen vinden aansluiting bij volgende doelen zoals geformuleerd in het raamwerk:

- Reflecteren op taalgebruikssituaties en eigen leesstrategieën.
- Taalbeschouwing: woordenschat.

9. Wat doen de leerlingen?

– **Rijmtoets**

De Rijmtoets bestaat uit 25 opdrachten of items die opklimmen in moeilijkheidsgraad. Bij de items 1 tot en met 8 moet het kind uit twee woorden het rijmwoord bij een gegeven woord kiezen. Bij de items 9 tot en met 16 moet het kind uit drie woorden het rijmwoord bij een gegeven woord kiezen. Bij de items 17 tot en met 25 moet het kind zelf twee rijmwoorden uit vier gegeven woorden kiezen.

– **Woordenschattoets 1**

De Woordenschattoets bestaat uit 40 items. Deze opdrachten hebben betrekking op objecten uit de directe leefomgeving van de kinderen van groep 1. Ze vragen naar de betekenis van woorden waarmee deze objecten worden aangeduid. Het kind moet bij elke vraag met 'ja', 'nee', of 'ik weet het niet' antwoorden. Voorbeeld: "Kun je met een hamer zagen?" Hier wordt met andere woorden gevraagd naar de betekenis of functie van een hamer.

– **Woordenschattoets 2**

Woordenschattoets 2 bestaat uit 25 items. De leerkracht leest een, twee of drie zinnen hardop voor waarin de kenmerken van een begrip worden vermeld of een synoniem ervan. Het kind moet dan zeggen welk begrip bedoeld wordt.

– **Letterkennistoets 1**

De Letterkennistoets bestaat uit 8 items. Bij elk item krijgen de kinderen de opdracht om uit een rij van acht letters die letter te omcirkelen die de leerkracht fonetisch uitspreekt.

– **Analysetoets**

De Analysetoets bestaat uit 32 items die opklimmen in moeilijkheidsgraad. Bij de items 1 tot en met 8 krijgt een kind twee plaatjes bij elk item aangeboden, terwijl de leerkracht de plaatjes benoemt. Het kind moet aangeven welk woord met een bepaalde klank begint. Bij de items 9 tot en met 16 gaat het opnieuw om de herkenning van de eerste klank van een woord. Het kind moet nu echter de eerste klank zelfstandig benoemen, nadat de leerkracht het betreffende plaatje heeft aangewezen en benoemd. Bij de items 17 tot en met 24 staat de herkenning van de laatste klank van een woord centraal. Het kind krijgt bij elk item twee plaatjes aangeboden die de leerkracht benoemt. Het kind moet aanwijzen of zeggen welk van de twee woorden eindigt op een bepaalde klank. Bij de items 25 tot en met 32 krijgt het kind acht woorden alleen auditief aangeboden. Het kind moet zeggen welke klank de laatste van het betreffende woord is.

– **Synthesetoets 1**

De Synthesetoets bestaat uit 20 items. Bij elk item spreekt de leerkracht een woord in afzonderlijke klanken uit en vraagt aan het kind om uit een serie van vier plaatjes dat plaatje aan te wijzen dat het betreffende woord weergeeft.

– **Benoemsnelheid Cijfers en Letters**

Het deel Benoemsnelheid Letters bestaat uit 40 items, waarbij de letters s, o, m, p en k in willekeurige volgorde worden aangeboden. Op een blad van vier kolommen met elk tien items worden de letters gepresenteerd. Het is de bedoeling dat een kind de betreffende letters zo snel mogelijk benoemt.

Bij het deel Benoemsnelheid Cijfers gebeurt analoog, maar dan met de cijfers 1, 2, 3, 4, en 5.

– **Letterkennistoets 2**

De Letterkennistoets 2 bestaat uit 21 opdrachten of items. Bij elk item krijgen de kinderen de opdracht om uit een rij van 22 letters die letter te omcirkelen die de leerkracht fonetisch uitspreekt.

	<ul style="list-style-type: none"> – Synthesetoets 2 De Synthesetoets 2 bestaat uit 24 opdrachten of items die opklimmen in moeilijkheidsgraad. De toets is in vier groepen van zes items onderverdeeld. In elke groep is een ander aspect van synthese aan de orde. Bij de eerste groep van zes items voegt een kind achter een woord een klank toe, waardoor een nieuw woord ontstaat. Het kind moet zeggen om welk nieuw woord het gaat. Bij de tweede groep van zes items moet een kind een klank vooraan een woord toevoegen. Bij de derde groep van zes items biedt de leerkracht woorden in afzonderlijke vakken aan, waarna het kind deze klanken moet samenvoegen tot een woord. Bij de vierde groep van zes items biedt de leerkracht woorden aan, waarbij het kind telkens de laatste klank moet weglaten en het nieuwe woord moet uitspreken. – Synthesetoets 3 De Synthesetoets 3 bestaat uit 30 items die opklimmen in moeilijkheidsgraad. De Synthesetoets 3 meet het samenvoegen van afzonderlijk uitgesproken klanken tot hele woorden in zijn volle omvang. Dat betekent dat niet alleen eenlettergrepige woorden worden aangeboden zoals in Synthesetoets 1 en 2, maar ook eenlettergrepige woorden met medeklinkercombinaties voor en/of achter aan en twee- en drielettergrepige woorden met medeklinkercombinaties.
<p>10. <u>Waarvoor kan het instrument gebruikt worden?</u></p>	<p>☒ Screening ☒ Diagnose ☐ Andere</p> <p>Het Toetspakket Beginnende geletterdheid is bedoeld om problemen op het gebied van beginnende geletterdheid zo vroeg mogelijk te signaleren. De toetsen in het pakket zijn ontwikkeld om kinderen in de tweede en derde kleuterklas op te sporen die gevaar lopen om in het eerste leerjaar leesproblemen te krijgen.</p>
<p>11. <u>Laat het instrument toe leerlingen te vergelijken?</u></p>	<p>☒ Vergelijking mogelijk met andere leerlingen (normgerelateerde vergelijking) ☐ Vergelijking mogelijk met een drempel (criteriumgerelateerde vergelijking) ☐ Geen vergelijking normen</p> <p>De resultaten op de verschillende toetsen verwijzen naar een bepaald niveau. Dit niveau laat toe om leerlingen met elkaar te vergelijken. De toets is echter genormeerd in Nederland en niet in Vlaanderen.</p>

Criteria voor een goed evaluatie-instrument¹

<p>12. <u>Wat meet het instrument?</u></p>	<p>De handleiding van het Toetspakket Beginnende geletterdheid geeft informatie over:</p> <p>☒ Waarop ze zich baseerden voor het opstellen van het evaluatie-instrument (bijvoorbeeld eindtermen, ERK, etc.) en of het instrument m.a.w. representatief is voor de leerstof.</p> <p>Bij het opstellen van dit instrument is men uitgegaan van het ontwikkelingsproces dat doorlopen wordt om tot geletterdheid te komen. Meer specifiek neemt men de fase van beginnende geletterdheid als uitgangspunt. Deze fase loopt van 2de kleuterklas tot en met het eerste leerjaar. Met betrekking tot technisch en begrijpend lezen zijn er 5 ontwikkelingen die van essentieel belang zijn: een sterke vooruitgang in taalbegrip, een doorbrekend fonologisch bewustzijn, een groeiende kennis van letters, een toename van benoemsnelheid en een zich ontwikkelende bekwaamheid om gedrukte woorden te ontsleutelen en herkennen. Het Toetspakket Beginnende geletterdheid heeft deze 5 ontwikkelingen meegenomen in de ontwikkeling van het evaluatiemateriaal.</p> <p>☒ In welke mate het instrument aansluit bij de doelstelling die men vooropstelde (wat wil men evalueren versus hoe doet men dat?):</p> <p>De toetsontwikkelaars zijn via onderzoek nagegaan of de toetsen meten wat ze geacht worden te meten. Op basis van langdurige onderzoeken werd gekeken of toetsen die eenzelfde soort vaardigheid meten sterker met elkaar samenhangen dan toetsen die andere vaardigheden meten. Op basis van de resultaten van dit onderzoek kan geconcludeerd worden dat de toetsen zeer waarschijnlijk meten wat ze geacht worden te meten.</p> <p>☐ Geen informatie over validiteit</p>
<p>13. <u>Is het instrument betrouwbaar?</u></p>	<p>De handleiding van het Toetspakket Beginnende geletterdheid geeft informatie over:</p> <p>☒ Betrouwbaarheid van de toetsafname (wordt er in de handleiding een protocol voorgesteld voor de toetsafname zodat die telkens op dezelfde manier gebeurt?)</p> <p>Bij elke toets worden er in de handleiding zowel algemene als specifieke aanwijzingen opgenomen voor de afname.</p> <p>☒ De betrouwbaarheid</p> <p>☐ is eerder laag</p> <p>☐ is eerder middelmatig</p>

¹ Invulling van de concepten gebeurde op basis van de Studie naar de wenselijkheid en haalbaarheid van de invoering van centrale taaltoetsen in Vlaanderen in functie van gelijke onderwijskansen (CTO – KU Leuven, 2006) en de Visietekst Breed Evalueren (Steunpunt Gelijk Onderwijskansen, 2008).

	<p>☒ is eerder voldoende hoog De alfacoëfficiënten voor elke afzonderlijke toets uit het Toetspakket Beginnende geletterdheid is voldoende hoog².</p> <p>☒ Betrouwbaarheid van de scoring (zijn de criteria voor evaluatie vooraf bepaald?) Bij elke toets wordt er in de handleiding aandacht besteed aan het bepalen van het resultaat. Bovendien wordt er ook uitleg voorzien met betrekking tot het vaststellen van het niveau van de leerling op basis van een score op een toets.</p> <p>☐ Geen informatie over betrouwbaarheid</p>
<p>14. <u>In de praktijk?</u></p>	<p>Het Toetspakket geeft duidelijk richtlijnen voor de afname van de toets en het bepalen van het resultaat. Het biedt ook ondersteuning aan leerkrachten bij het interpreteren van de resultaten van elke toets in het onderdeel ‘vaststellen van niveau’. Per toets, biedt het ook suggesties voor een didactische aanpak van de gesignaleerde problemen. Deze suggesties worden echter niet in detail uitgewerkt in bijvoorbeeld programma’s of materialen. Wel verwijst de handleiding bij elke toets naar specifieke literatuur, programma’s en materialen.</p>
<p>15. <u>Praktische haalbaarheid?</u></p>	<p>De handleiding geeft de raad aan leerkrachten van de tweede en derde kleuterklas en van het eerste leerjaar om samen te bepalen welke toetsen in welke maanden afgenomen zullen worden. Er wordt voorgesteld om bij aanvang van het schooljaar hierover na te denken en een toetskalender op te stellen.</p>
<p>16. <u>Kritische reflectie op algemene kwaliteit.</u></p>	<ul style="list-style-type: none"> – De handleiding stelt dat dit toetspakket bedoeld is als preventie van leesproblemen. Deze handleiding biedt dan ook interessante verwijzingen naar extra materiaal en meer uitgebreide literatuur over hoe eventuele problemen verder aangepakt kunnen worden. De vraag is in welke mate deze verwijzingen ook daadwerkelijk geraadpleegd worden in de praktijk. Indien enkel de toetsen gebruikt worden en er verder geen gevolg gegeven wordt aan de praktische betekenis van de resultaten dan mist dit Toetspakket zijn doel. – Anderzijds: is het wel nodig om al zo vroeg ‘te hameren’ op het bevorderen en screenen van de ontwikkeling van letterkennis, benoemselheid? Dit is eerder stof voor het eerste leerjaar waar kleuters nog niet aan toe zijn. Het gevaar bestaat ook dat kleuterleiders kinderen gaan voorbereiden op de toetsen en de aandacht verschuift naar teaching to the test in plaats van het stimuleren van taalontwikkeling in de klas. – Het materiaal voor de toetsen oogt aantrekkelijk voor kinderen van die leeftijd: veel kleur, veel afbeeldingen... – Het is belangrijk om steeds in het achterhoofd te houden dat de normering geldt voor Nederland en niet voor Vlaanderen. – Op de scoreformulieren is er een aparte kolom voorzien voor ‘observaties’. Er wordt echter nergens, noch op de scoreformulieren noch in de handleiding omschreven wat er geobserveerd kan/moet worden en in welke mate hiermee rekening gehouden moet worden bij het interpreteren van de resultaten. Dit zou ervoor kunnen zorgen

² De Alfacoëfficiënten voor elke afzonderlijke toets uit Toetspakket Beginnende geletterdheid variëren van .81 tot .93.

dat de kolom observaties in de praktijk wat genegeerd wordt, hoewel dit ook belangrijke informatie kan opleveren.

Centrum voor
Taal ² en
Onderwijs

steunpunt
diversiteit & leren